

המלחמה במזרח והשמדת היהודים*

אנדריאס הילגרבר

"בולשביזם יהודי": הדוגמה הגזענית-אידיאולוגית של היטלר

כשהחלה ההתקפה על ברית-המועצות ב-22 ביוני 1941, פתחו יחידות של הס"ס בהשמדה שיטתית של היהודים בשטחים הסובייטיים הכבושים. דיון זה, שמטרתו לתת הסבר היסטורי מניח את הדעת, ראוי לו לפתוח בתורת-הגזע של השקפה אנטישמית קיצונית ואוניברסלית - "תורה" שהייתה "המניע הדינמי המפעיל".¹ דוקטרינה זו נתלוו לה מושגים "מקובעים" בדעתו של היטלר, שראה בבולשביזם את שלטון היהודים על ההמונים הסלאביים בברית-המועצות, והיא נקשרה ל"אידיאולוגיה" הנאצית.

יש מחלוקת היסטורית בשאלה האם הדעות האנטישמיות המוקדמות של היטלר התפתחו בהדרגה, מאז נעוריו בלינץ ובווינה, תוך "פרצי התעוררות" לקראת שנהא וכוונת השמדה שהם יותר מן הקלישאות המקובלות בתקופתנו, או שמא גרם זעזוע נפשי ל"קפיצה קוואנטית" מאנטישמיות רגילה אל דבר שונה-בתכלית.² ואולם אין ספק שהאנטישמיות הלא רגילה הזאת היא שכיוונה את התעמולה של היטלר הפוליטיקאי מאז 1919. במכתב מ-16 בספטמבר 1919,³ שהוא "המסמך הראשון של הקריירה הפוליטית שלו", מבחין היטלר בין האנטישמיות שלו, המכוונת לתכלית פוליטית, ובין הרגשות האנטי-יהודיים הנפוצים בגרמניה שאחרי המלחמה:

אנטישמיות המבוססת על רגשות בלבד סופה שתמצא לה את פורקנה בפוגרומים.⁴ אבל האנטישמיות של ההיגיון חייבת להוליך למאבק משפטי מתוכנן ולשלילת הזכויות שהיהודי נהנה מהן, שלא כזרים האחרים החיים בקרבנו... ואולם הרחקתם המוחלטת של היהודים היא התכלית הסופית ואליה יש לשאוף בלא רתיעה.

* המאמר הופיע ב- *Der deutsche Ueberfall auf die Sovietunion – Unternehmen Barbarossa* 1941, Gerd R. Ueberschaer/ Wolfram Wette (eds.), Paderborn, 1984, pp. 219-236

¹ ההגדרה מאת מרטין ברושאט: "היטלר וראשית 'הפתרון הסופי' - לעניין התיזות של דיוויד אירווינג", קובץ מחקרי יד ושם, ירושלים, תש"ם (להלן - ברושאט, היטלר וראשית 'הפתרון הסופי'), ע"מ 93.

² עתה מתועד העניין בפירוט בספר בעריכת Eberhard Jackel & Axel Kuhn, Hitler

Saemtliche Aufzeichnungen 1905-1924, Stuttgart, 1980

³ שם, עמ' 89.

⁴ "Progromen" במקור.

אין המכתב מפרש את המלה "הרחקה". עניין זה הובהר בנאום של היטלר ב-6 באפריל, 1920: "איננו רוצים להיות אנטישמים רגשניים השואפים ליצור אווירה של פוגרום; שאיפתנו הנחרצת היא ללפות את הרשע ביד קשה ולעקור אותו מן השורש".⁵ עם זאת, בימים ההם (1920) עדיין היה היטלר מדבר לפעמים על "הגירה" או על "גירוש" היהודים, וייתכן שלכך התכוון במכתבו על "הרחקת" היהודים. בנאום ב-13 באוגוסט 1920,⁶ חוזר היטלר על שאיפתו להגשים את המטרה של "פתרון יסודי" על ידי "הרחקת היהודים מקרב עמנו". ואולם כאן הוא מדגיש בפעם הראשונה את האופי הבינלאומי של היהדות. מכאן ואילך משחק "האינטרנציונליזם היהודי" את תפקיד-המפתח בתעמולה שלו. הפרספקטיבה המורחבת הזאת העבירה את "המערכה ההגנתית" נגד היהודים אל מחוץ למסגרת הלאומית.

בספרו מיין קמפף⁷ (Mein Kampf), שנכתב ב-1924/5, מיזג היטלר קנאות אנטישמית, גזענית ואוניברסלית ב"תכנית" של מדיניות-חוץ (תכנית אותה פיתח בינתיים) והעמיד כמין "יעוד" היסטורי דתי, והתיימר לשאת ברמה את ייעודו זה בלא שאיש הסמיכו לכך; מכאן ואילך יהיה היעוד הזה ישות מושגית נבדלת המסוגרת בתוך עצמה.⁸ הצורך למנוע את ניצחון היהודים בעולם⁹ היה לדעתו כמין היבט הגנתי של "מאבק" התנועה הנציונל-סוציאליסטית שבהנהגתו:

אם יזכה היהודי בניצחון שלם על אומות העולם באמצעות תורתו המרכסיסטית, יכתיר את ניצחונו בריקוד המוות של האנושות; וכוכב הלכת שלנו יוסיף לנוע בחלל והוא ריק מבני-אדם, כפי שהיה לפני מיליונים שנים¹⁰... על כן מאמין אני כיום שאני פועל למען הבורא הכל-יכול; מלחמת-המגן שלי נגד היהודי היא מלחמה בשם האל.

"החלטתו" של היטלר להיות ל"פוליטיקאי"¹¹ באה בעקבות ביטוי-המפתח¹² שבסוף הפרק השביעי במיין קמפף: "אין משא-ומתן עם היהודי אלא הברירה הקשוחה או - או." שוב

⁵ שם, ראה הערה מס' 2, עמ' 119 ואילך.

⁶ שם, עמ' 184 ואילך

⁷ Adolf Hitler: Mein Kampf, 2 vols., Munich, 1925/7 (להלן – מיין קמפף) 12, מינכן, 1943

⁸ המקור הבסיסי: Eberhard Jaeckel, *Hitlers Weltanschauung. Entwurf einer Herrschaft*, Stuttgart, 1981 (להלן – יקל).

⁹ מיין קמפף, עמ' 70

¹⁰ במהדורה הראשונה של מיין קמפף כתוב "אלפים".

¹¹ ראה הערה מס' 7, עמ' 225

¹² שם, עמ' 225

שוב מכנה היטלר בספרו¹³ את היהודי בכינויים ביולוגיים גסים - "טפיל", "אוכל לחם חסד", "ערפד" - ולראיה הוא מספר על מעשי היהודים בברית-המועצות:

כשיהודי אוחז בשלטון הפוליטי הוא מסיר את מעט הכיסויים שאותם טרח לעטות קודם לכן. היהודי העממי הדמוקרטי הופך ליהודי-הדמים, לעריץ האומות. תוך שנים מספר יחתור להשמדת נושאי התבונה הלאומית ויכין את העמים לעבדות הדיכוי הנצחי, לאחר שיגזול מהם את מנהיגיהם הרוחניים הטבעיים. ברית-המועצות היא הדוגמה הנוראה ביותר לכל אלה כי בה הרג הוא [היהודי - הערת המחבר] כשלושים מיליון בני-אדם בפראות שטנית ממש, בעינויים לא-אנושיים, ולאחרים הניח לגווע ברעב, כדי להבטיח לכנופיה של עיתונאים ושוודדי בורסה יהודים את השלטון על אומה גדולה. אבל הסוף לא יהיה סופה של החירות לאומות המשועבדות ליהודי בלבד אלא גם סופו של טפיל-העמים הזה. במקדם או במאוחר, יגווע גם הערפד.¹⁴

עם זאת - ואין בכך סתירה בעיניו של היטלר - שונה הייתה מטרת השלטון היהודי על רוסיה: "בבולשביזם הרוסי עלינו לראות ניסיון של היהדות לקנות לה שלטון עולמי במאה העשרים"¹⁵.

את הצד התוקפני של חזונו חושף היטלר בכרך השני של מיין קמפף, בפרק הארבעה-עשר שכותרתו - "אוריינטציה מזרחית או מדיניות מזרחית"¹⁶: "המאבק נגד הבולשיביזציה של העולם באמצעות היהודים דורש יחס ברור כלפי ברית-המועצות." המסקנה של היטלר, שמתבססת על ההנחות הגזעניות-אידיאולוגיות שלו ועל אקסיומות הדרוויניזם החברתי המקובלות עליו, היא שקבעה את ההתפשטות הטריטוריאלית של "רייך" שיונהג על ידו:

אנו בולמים את הנדידה הגרמנית הנצחית אל דרומה ומערבה של אירופה ומצביעים על האדמות במזרח... כשאנחנו... מדברים כיום על שטח ואדמות חדשים, יכולים אנו להרהר קודם כול על רוסיה לבדה ועל המדינות התלויות בה שעל גבולה. דומה כאילו הגורל עצמו מכונן אותנו בדרכנו. הגורל שהניח לרוסיה ליפול בידי הבולשביזם שלל מן העם הרוסי את האינטליגנציה ששלטה בו ושעד אז הבטיחה למדינה את קיומה... מאות בשנים סמכה רוסיה על הגרעין הגרמני של המעמד העליון שלה. המעמד הזה מחוסל כעת ומחוק כמעט לגמרי, ואת מקומו תפס היהודי. אין הרוסי מסוגל להשתחרר מן העול היהודי בכוחות עצמו, ובה במידה אין היהודי מסוגל לקיים את האימפריה הענקית הזאת קיום של קבע. לא יסוד מארגן

¹³ שם, עמ' 61, 62, 135, 165, 212, 331, 334, 339, 358.

¹⁴ שם, עמ' 358

¹⁵ שם, עמ' 751

¹⁶ שם, עמ' 752

הוא היהודי אלא יסוד מתסיס הגורם ריקבון. האימפריה הענקית במזרח בשלה להתמוטטות. סיום השלטון היהודי ברוסיה יסמן גם את קץ קיומה של רוסיה כמדינה. נבחרנו על-ידי הגורל להיות עדים לאסון אשר יהיה הוכחה היסטורית לנכונות תורת הגזע של ה-volk.¹⁷ במיין קמפף מצטייר החזון של היטלר על "הרחקת" היהודים בקווים ברורים יותר משהצטייר קודם לכן.¹⁸

"אין אלה נסיכים ופילגשים המתקוטטים ומתמקחים [בימים אלה - הערת המחבר] על גבולות המדינות: היהודי האוניברסלי חסר-הרחמים הוא, שנלחם על שלטונו באומות העולם. אין שום אומה המסוגלת להסיר את אחיזת-החנק שלו מגרונה אלא אם כן תאחז בחרב. רק הכוח המרוכז, הקולקטיבי, של רגש לאומי המתמרד בעוז יוכל לקרוא תגר על השעבוד הבינלאומי של העמים. אך זהו בהכרח תהליך רווי-דם, וכך יהיה תמיד. אילו הומתו בגז בתחילת המלחמה [ב-1914 - הערת המחבר] שנים-עשר או חמישה-עשר אלף ממדכאי העם העברים, כפי שנאלצו לסבול בשדה-המערכה מאות אלפים מטובי העובדים הגרמנים מכל המקצועות ומכל שדרות הציבור, לא היה מותם של מיליוני חיילים בחזית קרבן-שווא. ההפך הוא הנכון: הרחקת שנים-עשר אלף מנוולים בזמן הנכון אפשר שהייתה מצילה מיליון גרמנים הגונים שחייהם היו בעלי ערך בעתיד".¹⁹

היטלר נפרע מן השלטון הקיסרי בגרמניה על שלא פעל בתחילת המלחמה "נגד כל החבורה העבריינית של מרעילי-העם היהודים".²⁰

"כיוון ששב הפועל הגרמני אל חיק האומה (Volkstum), חייבת הייתה כל ממשלה הדואגת לעמה לחסל בלי רחמים את המסיתים נגד האומה. מאחר שהטובים ביותר נפלו בחזית, היה אפשר לחסל לפחות את השרצים שבבית".²¹

מדיניות החוץ במובנה הצר יותר היא הגרעין העיקרי של "הספר השני" של היטלר משנת 1928,²² שלא פורסם בזמנו ונערך רק בשנת 1961. אך גם חיבור זה משקף את הקיבעון של

¹⁷ שם, עמ' 742 ואילך.

¹⁸ שם, עמ' 738

¹⁹ שם, עמ' 772

²⁰ שם, עמ' 185

²¹ שם, עמ' 185 ואילך.

השפעתם של עקרונות אלה על ה"רייך השלישי" הלכה למעשה, ועל הצעדים נגד היהודים שנקט המשטר ב"שנות השלום" שבין 1933 ו-1939.³⁰ בשנים הללו הוסיף היטלר להשתמש בנוסחה "בולשביזם יהודי". בנאומו ברייכסטג ב-30 בינואר 1937 למשל, כינה היטלר את הבולשביזם "מגיפה שנאלצנו להילחם בה במאבק-דמים בגרמניה" בשעה שה"בולשביזם היהודי הבינלאומי שמקורו במוסקוה ביקש לחדור לגרמניה".³¹ הוא נמנע, לדבריו, "מכל מגע קרוב עם נושאי חיידיקי-הרעל".³² ב-20 בפברואר 1939, סיפר לרייכסטג: "היום, יותר מתמיד, אנחנו רואים את הבולשביזם כהתגלמות יצר ההרס האנושי".³³ סימת "הבולשביזם היהודי" הייתה מרכזית בתעמולה הנציונל-סוציאליסטית עד למפנה ב-1938/39. באותו הזמן, כיוון שהתעורר הצורך הטקטי הזמני ליזום התקרבות לברית-המועצות, הופרדו סיסמאות התעמולה האנטישמית מן הסיסמאות האנטי-בולשביקיות לתקופה של שנתיים וחצי, ובו בזמן התרבו הסיסמאות האנטישמיות. בחורף 1938/39 נעשו התבטאויותיו של היטלר באוזני זרים ברורות יותר, כשדיבר על מטרותיו האנטי-יהודיות הכוללות. ב-24 בנובמבר 1938 סיפר לשר ההגנה של דרום-אפריקה, פירוב (Pirow) כי "היהודים... יעלמו יום אחד מאירופה".³⁴ אבל היהדות העולמית, המשיך בדבריו, אינה רוצה בהיעלמות היהודים מאירופה; היא רואה בהם חיל-חלוץ לבולשביזציה של העולם. היהודים שונאים אותו [את היטלר] משום שמנע את הבולשביזציה של אירופה... הוא "מייצא רעיון אחד בלבד, ואין זה נציונל-סוציאליזם... הוא מייצא אנטישמיות".³⁵ ולשר החוץ של צ'כוסלובקיה, חוולקובסקי (Chavalkovsky) אמר היטלר ב-21 בינואר 1939: "נחסל את היהודים. היהודים לא יצאו נקיים מאחריותם לאירועי 9 בנובמבר 1918; הנקמה על היום הוא בוא תבוא".³⁶

³⁰ יקל, יאקובסון וכן Lucy S. Dawidowicz, *The War Against the Jews*, New York, 1975, כולם מדגישים את השיתות של המדיניות נגד היהודים, ואילו: Uwe Dietrich Adam, *Judenpolitik in Dritten Reich*, Dusseldorf, 1972, וברושאט, נוקטים את הגישה הפוכה.

³¹ Max Domarus (ed.), *Hitler. Reden und Proklamationen 1932-1945 vol. I, Triumph (1932-1938)*, Neustadt an der Aisch, 1962, p. 671 (להלן- דומארוס).

³² שם, עמ' 671

³³ שם, עמ' 799

³⁴ Akten zur deutschen auswaertigen Politik 1918-1945. Serie D (1937-1941), vol. IV, Baden-Baden, 1951, p. 293

³⁵ שם, עמ' 295

³⁶ שם, עמ' 170

עתי היו הצהרותיו האנטישמיות הפומביות קיצוניות ביותר, וכל מה שאמר קודם לכן מחוויר לעומתן. בנאומו ברייכסטג ב-30 בינואר 1939, "התנבא" היטלר³⁷ על קשר ישיר בין מלחמה והשמדת היהודים:

"בזמן שנאבקתי על השלטון היה העם היהודי הראשון שצחק לנבואותיי, שיום יבוא ואנהיג את גרמניה ואת האומה הגרמנית, ואז אמצא פתרון לבעיית היהודים, כשם אמצא פתרון לבעיות הרבות האחרות. אני סבור שהצחוק המהדהד הזה של היהודים בגרמניה נחנק בינתיים בגרונו. היום ברצוני להתנבא שוב: אם תצליח יהדות הכספים הבינלאומית באירופה ומחוצה לה לשוב ולדחוף את העמים למלחמת עולם, לא בולשיביזציה של כדור-הארץ תהיה התוצאה אלא השמדת הגזע היהודי באירופה!"³⁸

במהלך המלחמה חזר היטלר שוב ושוב על "הנבואה" הזאת, והיה נוקב תמיד - כדרכו - בתאריכים לא נכונים. את התאריך הנכון שבו אמר את דבריו, 30 בינואר, החליף בתאריך נאומו ברייכסטג עם פרוץ המלחמה ב-1 בספטמבר 1939. בפעם הראשונה עשה זאת בנאום ב"ארמון הספורט" בברלין³⁹ ב-30 בינואר 1941, בשעה שהחיש את ההכנות להתקפה על ברית-המועצות.

אין ברצוני לשכוח את הרמז שרמזתי ברייכסטג הגרמני ב-1 בספטמבר 1939, שאם ידחפו היהודים את העולם למלחמה כוללת יקיץ הקץ על תפקידה של היהדות כולה באירופה! אולי הם צוחקים עכשיו, כשם שצחקו לכל נבואותיי הקודמות. השנים והחודשים הבאים יוכיחו שגם בעניין זה ראיתי את הנולד.

בהכרזתו של היטלר לעם הגרמני ביום ההתקפה על ברית-המועצות (22 ביוני 1941) שב ומופיע הביטוי "בולשביזם-יהודי":

עשרים שנה ויותר ניסה המשטר היהודי-בולשביקי במוסקווה לשלח אש באירופה כולה, ולא בגרמניה לבדה... בלא היסוס קיבלו עליהם השליטים היהודים-בולשביקים במוסקווה את המשימה לכפות את שלטונם עלינו ועל האומות האירופיות האחרות, ולעשות זאת באמצעים צבאיים ולא רוחניים בלבד.⁴⁰

³⁷ ברושטט, עמ' 94, אינו מפרש זאת כאזהרה בלבד. הוא רואה את ההיבט הפסיכולוגי של הדברים, שהם לדעתו "מניע למלחמה העומד בפני עצמו."

³⁸ דומארוס, *Untergang (1939-1945)*, (Vol. II, Neustadt an der Aisch, 1963, p. 1058,

³⁹ שם, עמ' 1663

⁴⁰ שם, עמ' 1727

החלטתו של היטלר להתקיף את ברית-המועצות הייתה בעיניו חלק ממאבק האנטישמי הכלל-עולמי, שציפה לו מאז אמצע שנות השלושים ו"הכין" אותו במלוא מובנה של מלה זו. לדבריו, "עכשיו... הגיעה השעה שעלינו לעמוד פנים-אל-פנים מול הקשר של מחרחר המלחמה האנגלו-סכסים היהודים, הרצח ההמוני ושל שליטי המרכז הבולשביקי במוסקווה, שגם הם יהודים בדיוק כמותם".⁴¹

כך שבה ואימצה לה התעמולה הנצינול-סוציאליסטית את "דימוי-האויב" הגזעני-האידיאולוגי המסורתי שלה - "בולשביזם יהודי"⁴² - ומכאן ועד 1945 הייתה זו האקסיומה המרכזית. התיאוריות המרכזיות האלה של התורה הנצינול-סוציאליסטית שימשו עתה חומר הסברה לשלושה מיליון חיילים גרמנים בחזית המזרח, שתקפו את ברית-המועצות ב-22 ביוני 1941. קודם שפתחו בהתקפה הונפקו להם מטעם הפיקוד העליון (OKW) "עקרונות התנהגות לחיילים ברוסיה":

הבולשביזם הוא האויב הקטלני של העם הגרמני הנצינול-סוציאליסטי. מאבקה של גרמניה מכוון נגד האידיאולוגיה ההרסנית הזו, ונושאה. מאבק זה דורש פעולה נמרצת וחסרת רחמים נגד מסיתים בולשביקים, פרטיזנים, מחבלים, יהודים - ועקירה מן השורש של התנגדות אקטיבית ופסיבית כאחת.⁴³

הרצח ההמוני של היהודים בשטחים הכבושים של ברית המועצות

אין הסכמה בדבר התאריך המדויק שבו החליט היטלר⁴⁴ על ההשמדה השיטתית של היהודים, בעקבות מלחמת החיסול הגזענית-האידיאולוגית שניהל בשטחים הכבושים של

⁴¹ שם, עמ' 1731

⁴² יאקובסון, עמ' 459, הערה 21, מביא את ההערות הסודיות לעיתונות הגרמנית אחרי 22 ביוני 1941 (יש לעבור ל"הרס הבולשביזם"). ב-10 ביולי 1941 החלה "פעולה אנטי-יהודית": "...יש להדגיש את הנושא של היהדות והבולשביזם העולמי (כמקודם)".

⁴³ מסמך נירנברג, NOKW-1962. בעניין הרציפות הכללית, ראה Helmut Krausnick and Hans Heinrich *Die Einsatzgruppen der Die Truppe des Weltanschauungskrieges*, Wilhelm *Sicherheitspolizei und des SD 1938-1942*, Stuttgart, 1981, pp. 107ff (להלן- קראוסניק ווילהלם, Die Truppe)

⁴⁴ התקופה נמשכת מקיץ 1940 (Eberhard Jackel), עד מארס 1941 (Helmut Krausnick), ועד תחילת יולי 1941, כלומר זמן קצר אחרי תחילת המבצע (Hans-Guenther Seraphim). מארטין ברושאט, עמ' 75-76, הערה 26 ועמ' 78, מטיל ספק בקיומה של "פקודת הכחדה מקיפה וכללית של היטלר" בדבר "הפתרון הסופי", במובן של השמדה פיזית של כל היהודים באירופה שתחת השלטון הגרמני. ואף-על-פי-כן הוא קובע כי "אין ספק שהמעשה הגדול הראשון של חיסול חלקי - ההוצאה להורג ההמונית של מאות אלפי יהודים בשטחים הסובייטים הכבושים בקיץ ובסתיו 1941, היה מבוסס על פקודה של היטלר" (שם, עמ' 747). מחבר מאמר זה טוען כנגד השקפותיהם של מרטין ברושאט (ראה הערה מס' 1) ושל אווה דיטריך אדם (ראה הערה מס' 30), שהייתה בהחלט פקודה של היטלר (מן הסתם בע"פ) עוד ביולי 1941, ופקודה זו החילה את "הפתרון הסופי", כפי שבוצע באותה העת בשטחים הסובייטים הכבושים (מאז תחילת ההתקפה הגרמנית נגד ברית-המועצות), על אירופה המרכזית והמערבית. הפקודה הבסיסית הזאת של היטלר הוצאה לפועל במחנות ההשמדה בפולין, אחרי שנידון ותוכנן המימוש "הטוב ביותר" בדצמבר 1941 עד ינואר 1942. עמדה דומה נוקט Christopher

ברית-המועצות. עם זאת, סימנים רבים מעידים שהפקודה ניתנה בשלבי ההכנה הראשונים של התקפתו נגד ברית-המועצות, בסוף יוני - תחילת יולי 1940. נראה כי הפקודה לירות בכל היהודים מרוסיה נמסרה על-פה להימלר או להיידריך בסוף מאי 1941, שבועות מספר לפני ההתקפה, והועברה על-פה על-ידי ריינהרד היידריך, בבית-הספר של משטרת-הגבולות בפרץ' (Pretzsch) ליד ויטנברג (Wittenberg), אל מפקדי היחידות שכוננו אינזצגרופן או אינזצקומנדוס.⁴⁵ היידריך היה אז ראש המשרד הראשי לביטחון הרייך (Reichssicherheitshauptamt - RSHA), ראש משטרת הביטחון, וראש שירות הביטחון של הס"ס והס"ד (Sicherheitsdienst - SD). מאז מארס 1941 חוזר היטלר ורומז בפקודות למפקדי הצבא הגבוהים בנאומיו, שהמלחמה הממששת ובאה במזרח תהיה שונה מן המלחמה במערב. הוא עצמו ניסח את תת-סעיף ב' - "עקרונות ההתנהגות בתחומים מיוחדים אגב הוראה מס' 21" ('מבצע ברברוסה'), מ-13 במארס 1941. וכך הוא קובע בסעיף ב':

הרייכספירר של הס"ס קיבל תפקידים מיוחדים בשטחים שהצבא פועל בהם, על-פי פקודת הפירר, כדי להכין את המינהל הפוליטי. תפקידים אלה, מקורם במאבק האחרון העומד להתחולל בין שתי שיטות פוליטיות מנוגדות. הרייכספירר של הס"ס פועל במסגרת התפקידים האלה באורח עצמאי, ועל אחריותו".⁴⁶

בנאום בפני 200-300 מבכירי המפקדים ב-20 במארס 1941 אמר היטלר דברים מפורשים יותר, ואף-על-פי-כן אין זכר ליהודים ברשומות הקצרות מן הנאום, כפי שנכתבו על ידי הרמטכ"ל, הקולונל-גנרל האלדר (Halder). אך זה זמן רב הכירו אנשי הצבא היטב את הביטוי השגור "בולשביזם יהודי" היעד שנגדו עמדו לנהל את המלחמה. להלן מרשימותיו של האלדר:

מאבק בין שתי אידיאולוגיות. סקירה ארסית על הבולשביזם, זו עבריינות אנטי-חברתית... הקומוניזם סכנה לעתיד... מלחמה עד הסוף. אם לא ננהג כך, ננצח - אבל בעוד שלושים שנה נצטרך לעמוד שוב מול האויב הקומוניסטי. אין מנהלים מלחמה כדי לשמור על חיי האויב...

VfZ, 1981, Browning, Eine Antwort auf Martin Broszats Thesen zur Genesis der Endloesung Ich, Adolf Eichmann, Ein historischer, vol. 29, 1981, pp. 97ff. בזיכרונותיו מזכיר אדולף אייכמן (Zeugenbericht, Rudolf Aschenauer (ed.), Leoni, 1980, pp. 177ff שמסר לו היידריך בע"פ "סמוך לסוף 1941 או בראשית 1942", פקודה שהייתה לדעתו הגורם המפעיל של "השמדה פיזית של האויב היהודי". מחקר חדש, Gerald Fleming, Hitler und die Endloesung. Es ist des Fuehrers Wunsch... Wiesbaden-Munich, 1982, מדגיש את אחריותו האישית של היטלר וממקם את התהליכים המדויקים בקיץ 1941, שבו ניתנה פקודתו של היטלר, וממנו מוליכה הדרך אל תחילת ההשמדות ההמוניות.

Heinz Hoehne, Der Orden unter dem Totenkopf. Die Geschichte der SS, Guetersloh, 1967, ⁴⁵ pp. 328f.; Helmut Krausnick, Anatomie des SS-Staates, Olten-Freiburg i. Br, 1965 (Anatomie des SS-Staates), pp. 363f. מצטט את העדויות הנוגעות לדבר מאת אוטו אוהלנדורף וואלטר בלום (Blume).

⁴⁶ מסמך נירנברג, PS-477.

במאבק נגד רוסיה: חיסול הקומיסרים הבולשביקים והאינטליגנציה הקומוניסטית ... קומיסרים ואנשי GPU הם פושעים וכך יטפלו בהם... המאבק שונה מאוד מזה שבמערב. הקשיחות במזרח תבטיח מתינות בעתיד.⁴⁷

במו"מ בין היידריך והממונה על המינהלה בצבא, הגנרל אדוארד ואגנר (Wagner), נקבעו כללי החלוקה לתחומים ושיתוף-הפעולה בין הצבא ואיינזצגרופן של הס"ס במילוי ה"תפקידים המיוחדים". אחרי שסוכם הנושא הזה הוציא מפקד הצבא, הגנרל פילדמרשל פון בראוכיטש (von Brauchitsch) פקודה מ-29 באפריל 1941. בעקבותיו ניסחו מפקדי הארמיות בפקודה לחייליהם את נוהלי הזיהוי והרישום של היהודים במקומות מגוריהם מיד עם כניסת הצבא הכובש. כרזות גדולות שהודבקו בחוצות⁴⁸ אפשרו את ביצוע הנהלים ופישטו את עבודתן של יחידות משטרת הביטחון והס"ד. היוצאים מן הכלל היו יחידים או קבוצות שנמלטו אל היערות או "ירדו למחתרת" אחרי שלמדו לדעת מה הגורל הצפוי להם. ארבע איינזצגרופן ובהן כ-3,000 חיילים גויסו לקראת המערכה נגד ברית-המועצות. בכל אחת מקבוצות המבצע האלה היו כ-500 עד 900 איש, שגויסו מקרב הגסטאפו, יחידות הבולשת והשדה במשטרה, משטרת-הזרים והס"ס הקרבי (Waffen SS). יחידות-המשנה כונו איינזצקומנדו וזונדרקומנדו.

ההרג השיטתי של היהודים נעשה באזורי העורף של הארמיות וקבוצות-הארמיות על-ידי האינזצגרופן. הממונים על פעולות ההרג היו, בין השאר, "הקצינים הבכירים של הס"ס והמשטרה" (Hohere SS und Polizeiführer - HSSPS), ארבעה במספר, ששירתו בשטחים הסובייטיים הכבושים הנתונים לשלטון הגרמני האזרחי. במכתבו לארבעת ה-HSSPF מ-2 ביולי 1941, הגביל היידריך את ההרג בשלבים הראשונים. הוא הדריך אותם "בצורה תמציתית", בהמשך ל"פקודות-היסוד" הישירות שניתנו לפני כן בעניין האינזצגרופן והאיינזצקומנדוס. בסעיף מס' 4 שכותרתו "הוצאות להורג", נאמר:

יש להוציא להורג את כל אנשי הקומינטרן (וכמו כן את כל הפוליטיקאים הקומוניסטים המקצועיים), את בעלי התפקידים הבכירים והבינוניים, וכן את הקיצוניים שבין חברי המפלגה, חברי הוועד המרכזי וחברי הוועדים המחוזיים והמקומיים, את הקומיסרים העממיים, היהודים שמחזיקים בתפקידים מטעם המדינה או המפלגה, ויסודות קיצוניים אחרים (מחבלים, תועמלנים, פרטיזנים, מתנקשים, מסירים וכו') - אלא אם כן הם נחוצים

⁴⁷ Generaloberst (Franz) Halder, Hans-Adolf Jacobsen (ed.), vol. II, Stuttgart, 1963, pp. 336f.

⁴⁸ Christian Streit, Keine Kameraden. *Die Wehrmacht und die sowjetischen Kriegsgefangenen 1941-1945*, Stuttgart, 1978, p. 113. על שיתוף הפעולה בין הוורמכט והאיינזצגרופן ראה קראוסיניק ווילהלם, *Die Truppe*, עמ' 205 ואילך.

לסיפוק מידע פוליטי וכלכלי שיש לו חשיבות מיוחדת לפעולות משטרת הביטחון, או לשיקום הכלכלי של השטחים הכבושים.⁴⁹

ואולם ב"פקודה מס' 8", שהוציא היידריך ב-17 ביולי 1941, הוזכרו "כל היהודים",⁵⁰ מלבד הקומוניסטים הממלאים תפקידים רשמיים, בין אותם "יסודות שיש להפרידם מכלל החיילים הסובייטיים ההולכים בשבי. ב-5 בנובמבר 1945 העיר אוטו אוהלנדורף (Otto Ohlendorf) במשפטי נירנברג, כי "ניתנה פקודה סודית בעל-פה לכל מפקדי ה"איינזגרופן", במאי 1941. הד"ר ולטר בלומה (Walter Blume) אישר את דבריו ב-29 ביוני 1947, במשפט אנשי ה"איינזגרופן".⁵¹ שני העדים סיפרו שביוני 1941 דיבר היידריך בפני "חוג מצומצם" של מפקדי האיינזגרופן והאיינזצקומנדוס. הוא הכריז כי "היהדות המזרחית היא מאגר הבולשביזם, ועל כן הפירר סבור שיש להשמדה".

גם אם נפקפק בעדות זו, המספר הרב מאוד של יהודים שנהרגו על-ידי האיינזצגרופן וה-HSSPF אינו מותיר מקום לספק - פעולות אלה ודאי הרחיקו לכת מאוד ולא הוגבלו לאותם "יהודים בעלי משרות מטעם המדינה או המפלגה". ועל-כל-פנים, המספרים האלה מעידים על כוונה להרוג מיד את כל היהודים בשטחי ברית-המועצות שבידי הגרמנים בעת המערכה בקיץ ובסתיו 1941. בגלל מספרם העצום והרב של המיועדים לחיסול התעוררו עד מהרה בעיות שכמעט מן הנמנע היה לפתור אותן.

כל מעשי ההרג ("חיסולים") של היהודים ושל יתר "אויבי הרייך והמדינה" בשטחי הפעולה של האיינזצגרופן נרשמו תחילה ב"דיווחים על האירועים בברית המועצות (Ereignismeldungen UdSSR).⁵² דוחות אלה נערכו יום-יום ולאחר מכן בכל 2-4 ימים, החל בדוח מס' 1 מ-23 ביוני 1941, וכלה בדוח מס' 195 מ-23 באפריל 1942. הם לוקטו מתוך חומר שסוגר ל-RSHA. תחילה הגיעו הדוחות הללו לאנשים של מדורים אחדים בלשכה IV, ולאחר מכן זכו לתפוצה נרחבת יותר. מאז 1 במאי 1942, הוחלפו הדוחות האלה ב"דוחות משטחי המזרח הכבושים"⁵³ (ה-Ereignismeldungen הם חומר ראיות אמין יותר).

⁴⁹ מסמך מס' 162, השואה בתיעוד, בעריכת יצחק ארד, ישראל גוטמן ואברהם מרגליות, ירושלים, תשל"ח, עמ' 301.

⁵⁰ מסמך נירנברג מס' 3414.

⁵¹ *IMT*, vol. XXXI, p. 39 (Otto Ohlendorf) and Nuremberg Document No. 4145 (Dr. Walter Blume), Institute fuer Zeitgeschichte, Munich

⁵² Bundesarchiv Koblenz, R 58/214-221

⁵³ Bundesarchiv Koblenz, R 58/697-699; R 58/ 222-244

מן הדוחות הראשונים אנחנו למדים שהאיינזצגרופה A (זו פעלה מאחורי קווי החזית של הגזרה הצפונית) הוציאה להורג 132,421 יהודים עד 23 בנובמבר 1941, ומלבדם "אך ורק" 1,064 קומוניסטים, 56 פרטיזנים, 653 חולי-נפש, 44 פולנים, 28 שבויי מלחמה, 5 צוענים וארמני אחד.⁵⁴ עד 1 בפברואר 1942 עלה המספר לכדי 229,052.⁵⁵ איינזצגרופה B (מאחורי קבוצת הארמיות, בגזרה המרכזית) הרגה 42,467 איש עד 14 בנובמבר 1941. איינזצגרופה C (מאחורי קבוצת הארמיות בגזרה הדרומית) דיווחה על 95,600 הרוגים עד תחילת דצמבר 1941. איינזצגרופה D (בקצה הדרומי של החזית המזרחית) הוציאה להורג עוד 92,000 יהודים עד 8 באפריל 1942.⁵⁶ ב"גל" ההשמדה הגדול השני, שהיה באוקראינה, ברוסיה הדרומית ובאזור ביאליסטוק, נורו עוד 363,211 יהודים באוגוסט-דצמבר 1942.⁵⁷ בסך הכל דווח על 824,000 הרוגים עד נובמבר 1942. יש להביא בחשבון "פערים" באשר לזמן ולמקום במסמכים העומדים לרשותנו. כמו-כן אפשר שהמספרים בדוחות מוגזמים. השלב הראשון של הרציחות ההמוניות הסתיים בחורף 1941/42, ובשלב הביניים (שנמשך עד יולי 1942) "רוכזו" היהודים שנתרו בחיים בגטאות במקומות היישוב הגדולים. היהודים אולצו לעבוד עבודות כפייה בגטאות, במחנות עבודה ובמפעלי חימוש מחוץ לתחומי הגטו.⁵⁸ "הגל" השני החל בסוף הקיץ ובסתיו של שנת 1942, וכונה בכינוי הלא הולם "דיכוי כנופיות".⁵⁹ גל זה כוון בעיקר לגטאות, ובתוך זמן מועט עלה מספר ההרוגים והגיע למספר שצוין למעלה. ב-27 באוקטובר 1942 ציווה הימלר על השמדת הגטו הגדול האחרון, בפּינסק.⁶⁰

⁵⁴ IMT, vol. XXX, p. 72

⁵⁵ ש.מ.

⁵⁶ Raul Hilberg, *The Destruction of the European Jews*, Chicago, 1960; *Anatomie des SS-Ereignismeldungen UdSSR* על אוסף מבוסס על (Hilberg – להלן) *Staates*, p. 367; p. 256, n. 85

⁵⁷ הדוח של הימלר להיטלר מ-20 בדצמבר 1942 (Nuernberg-Dokument No-511) על "הצלחות נגד הפרטיזנים" ברוסיה הדרומית, באוקראינה וביאליסטוק מאוגוסט 1942, חולק ע"י הימלר לתת סעיפים: "א) נאסרו... ב) הוצאו להורג... ג) יהודים שהוצאו להורג..." (מסמך זה מצוטט בהרחבה ובשל ההבחנה בין יהודים שנהרגו ופרטיזנים של ממש, הוא סותר את התיזה של "מבצעים נגד הפרטיזנים". מצוטט במאמר: Andreas Hillgruber, *Die Endloesung und das deutsche Ostimperium als Kernstueck des rassenideologischen Programms des Nationalsozialismus*, VfZ, vol. 20, 1972. p. 148

⁵⁸ אשר לשלב זה, ראה: *Anatomie des SS-Staates*, עמ' 377 ואילך.

⁵⁹ ראה עמ' 229 ואילך, על הקשר שבין השמדת היהודים והלוחמה נגד פרטיזנים, בגירסות של היטלר ובתעמולה הנאצית.

⁶⁰ מסמך נירנברג 2027.

הרציחות השיטתיות האלה בשטחים הכבושים של ברית-המועצות הגיעו לשיא האחרון באוקראינה,⁶¹ אחרי כניעת שארית הארמייה הגרמנית השישית בסטלינגרד ב-2 בפברואר 1943. פקודה מאת הימלר מ-21 ביוני 1943 קובעת:

אני מצווה בזאת כי כל היהודים שעדיין מתגוררים בגטאות בשטחי המזרח יקובצו במחנות ריכוז. החל מ-1 באוגוסט 1943 אני אוסר על כל היהודים לצאת מן המחנות האלה למטרות עבודה... יש להעביר מספר רב ככל האפשר מבין הזכרים היהודים אל מחנה הריכוז בשטחי פצלי השמן כדי שיכרו את פצלי השמן. יש להעביר מזרחה את תושבי הגטאות שאין בהם צורך.⁶²

"כמה עשרות האלפים"⁶³ שנותרו במחנות הריכוז הועברו למחנות בגרמניה עם התקרבות הצבא האדום. הדעת נותנת שרבים מהם מתו בחודשי המלחמה האחרונים.

כדי להדגים את מספר ההרוגים הרב במבצעי ההשמדה ההמונית, להלן כמה נתונים סטטיסטיים מתוך ה-"Ereignismeldungen UdSSR" של הערים הגדולות של ברית-המועצות: ב-30 בנובמבר 1941 נהרגו 10,600 יהודים בריגה לבדה⁶⁴ על-ידי האיינזצקומנדו מס' 2 של אינזצגרופה A. 33,771 יהודים נהרגו בגיא של באבי-יאר ליד קייב על-ידי אינזצקומנדו a4 של אינזצגרופה C.⁶⁵ מספר היהודים שנהרגו על-ידי יחידות של אינזצקומנדו ב"אקציות מיוחדות", בקיץ ובסתיו של 1941⁶⁶ הוא: בקמיניץ-פודולסק (Kamenetz-Podolsk) - 23,600; בברדיצ'ב - 1,303 מהם 875 יהודיות שמלאו להן 12 שנה ויותר; בדנייפרופטרובסק - 10,000; ברובנו - 15,000; ב"אקציה גדולה" בגטו מינסק - 2,278.

בעיות טכניות כגון "הקור הלא רגיל שמפריע להוצאות להורג ההמוניות" או "הפיזור הרב" של היהודים, וכן צורכיהם הכלכליים של שלטונות הכיבוש הגרמניים, כל אלה הגבילו

⁶¹ ברושאט, היטלר וראשית "הפתרון הסופי", עמ' 95, הערה 70.

⁶² מסמך נירנברג 2403.

⁶³ Anatomie des SS-Staates, pp. 379f.

⁶⁴ Ereignismeldungen UdSSR: No. 156, January 16, 1941; Gerald Reitlinger, *The Final Solution, Hitlers Attempt to Exterminate the Jews of Europe*, p. 246, Berlin 1961, 1939-1945. (להלן- רייטלינגר). הוא אומד את מספר היהודים שנרצחו בריגה ב-24,000 לפחות. מפקד האיינזצגרופה, שטאהלקר (Stahlecker) מביא אומדן של 27,800. רייטלינגר סבור שזו הגזמה ומפחית את המספרים שדווחו "מיום א' של דמים" עד 4,000 ומסתמך על ה-Ereignismeldung של אותו היום. ואולם ב-8 בדצמבר 1941 הייתה בריגה אקציה בהיקף דומה. בהרג ההמוני בריגה ב-30 בנובמבר 1941, נהרגו גם יהודים שהועברו בטרנספורט מן הרייך מזרחה. בין 25 ו-29 בנובמבר 1941 נורו 4,934 יהודים גרמנים בקובנה, ראה ברושאט, היטלר וראשית "הפתרון הסופי", עמ' 83, הערה 45.

⁶⁵ Ereignismeldung UdSSR מס' 101 מ-2 באוקטובר 1941, ומס' 106 מ-7 באוקטובר 1941.

⁶⁶ על-פי הילברג, עמ' 193 ואילך. הילברג הסתמך על Ereignismeldung UdSSR.

את הרציחות ההמוניות. בדוח של איינזצגרופה מפברואר 1942 כתוב:⁶⁷ "הטיהור השיטתי במזרח כולל, על-פי פקודות היסוד, את ההרחקה הקיצונית ככל האפשר של היהדות... אף-על-פי-כן, הרחקה יסודית וסופית של היהודים שנותרו בשטחי רוסיה הלבנה אחרי כניסתנו כרוכה בבעיות מסוימות: מקצת העובדים המקצועיים עדיין חיוניים".

אין בידינו לעמוד על המספר המדויק של היהודים שנהרגו בטריטוריה הסובייטית. חוץ מן ה"פערים" שהוזכרו למעלה בעניין דיווחי האיינזצגרופן וה-HSSPF, גדולה אי-הוודאות גם בגלל השאלה אלו שטחים, מן השטחים שסופחו לברית-המועצות ב-1939/40, יש לכלול בטריטוריה של פולין, של המדינות הבלטיות או של רומניה - מדינה שבעת ההיא נאלצה למסור לרוסיה את אזורי בסרביה ובוקובינה הצפונית. יתר-על-כן, החל מסתיו 1941 שולחו יהודים מגרמניה "מזרחה" - בעיקר לארצות הבלטיות - והושמדו עם תושבי המקום.⁶⁸ ומלבד כל אלה, ידוע שהסטטיסטיקה הסובייטית בדבר ההשתייכות הדתית, ובייחוד כשמדובר ביהודים, ניכרת בחוסר דיוק.⁶⁹ הנס-היינריך וילהלם (Hans-Heinrich Wilhelm) הביא בחשבון את כל הבעיות האלה, והוא משער⁷⁰ כי "יותר מ-2.2 מיליון יהודים איבדו את חייהם בגלל הטרור הנאצי ובגלל הרדיפות מצד בעלי-בריתו של היטלר". "הגל" הראשון, מקיץ 1941 עד אביב 1942, סחף כשליש מן החיילים על-ידי הרג ברייה המוני (כלומר כ-70,000 איש), ומספרם של אלה שנרצחו בידי האיינזצגרופן הוא כרבע ופחות מן המספר הכולל, כלומר כ-500,000 איש.⁷¹

ההשמדה הגזענית-אידיאולוגית שכוונה - על-כל-פנים מאז מארס 1941 - נגד "בולשביזם יהודי", הייתה חלק בלתי-נפרד מן המלחמה במזרח. לאיינזצגרופן נמסר על ה"חיסולים" המתוכננים בשטחי ברית-המועצות שבועות לפני פרוץ המלחמה, והדבר מחזק את ההנחה שבהתחלה לא היה כל קשר בין ההרג ההמוני של היהודים ובין המבצעים הצבאיים נגד הפרטיזנים, מבצעים שהתרחבו במהירות בסוף 1941. אין להתעלם מן הפער העצום בין מספרי ההרוגים מבין היהודים ומבין מספרי הנופלים מקרב הפרטיזנים, כפי שנמסרו על-ידי האיינזצגרופן והס"ס בדיווחי "החיסול" שלהם, לכאורה במסגרת לוחמה נגד כוחות של פרטיזנים. בעקבות קריאתו של סטלין ב-3 ביולי 1941 למלחמת פרטיזנים בעורף

⁶⁷ IMT, vol. XXX, pp. 76ff.

⁶⁸ ראה הערה 64 לעיל.

⁶⁹ לפי אומדני האוכלוסייה היהודית בברית המועצות בשנת 1941 היו הבדלים גדולים, עד מיליון אחד. לא ידוע, וגם קשה לברר, כמה יהודים הצליחו להימלט מן הגרמנים אל השטחים שלא נכבשו. האומדנים הם 1.6 מיליון עד 2.665 מיליון. פרטים אצל רייטלינגר, עמ' 558 ואילך.

⁷⁰ קראסניק ווילהלם, *Die Truppe*, עמ' 621.

⁷¹ שם, עמ' 622.

הגרמנים, יכול היה היטלר לשלב בתעמולתו את שני המבצעים. כך סיפקו לצבא הגרמני במזרח הצדקה פסיכולוגית משכנעת לרצח ההמוני של היהודים.

ב-16 ביולי 1941, בעת ששהה בחוג מקורביו - גרינג, בורמאן, לאמרס (Lammers), רוזנברג, קייטל⁷² - אמר היטלר: "זה עתה הוציאו הרוסים פקודה בדבר מלחמת פרטיזנים מאחורי קווי החזית שלנו. מלחמת הפרטיזנים הזאת יש גם יתרונות; היא מאפשרת לנו להשמיד כל מי שמתנגד לנו".

שילוב הלחימה בפרטיזנים עם השמדת היהודים,⁷³ שלא היה מוצדק מן הבחינה העובדתית, נעשה כמובן ממניעים פסיכולוגיים - כדי להקל על חיילים גרמנים שהיו עדים להוצאות להורג המוניות או שמעו עליהן. בסתיו 1941 הופיע התירוץ הזה גם בפקודות-היום של מפקדי ארמיות מסוימות, כגון רייכנאו (Reichenau) או פון מנשטיין (von Manstein). ב-10 באוקטובר 1941 אומר רייכנאו: "חיילינו חייבים להבין במלואו את הצורך בנקמה קשה אך צודקת נגד תת-האנוש היהודי, מכיוון שהניסיון מוכיח שהיהודים הם המעוררים את ההתקוממות בעורף, כולן עד אחת".⁷⁴ בפקודת-היום שלו מ-20 בנובמבר 1941 מתאר פון מנשטיין את היהדות שהיא:

המתווכת בין האויב שבעורפנו ובין המנהיגות האדומה ושאריות "הצבא האדום" שעדיין לוחמות; היא [היהדות] תופסת כאן, יותר משהיא תופסת באירופה, את כל משרות המפתח בהנהגה הפוליטית ובמנהל, במסחר ובמלאכה, והיא הגרעין הבלעדי של אי-שקט ושל התמרדויות אפשריות. יש להשמיד אחת ולתמיד את המערכת היהודית-הבולשביסטית".⁷⁵ רשימת "היסודות הלא מהימנים" הלכה וגדלה, ובשרירות-לב הוכללו בה "פרטיזנים, מחבלים, קבוצות של אויבים אפשריים, צנחנים בלבוש אזרחי, יהודים, קומוניסטים בכירים וכו'".⁷⁶ כך, במסגרת הלוחמה הנמשכת נגד פרטיזנים, נמנו היהודים עם אותם היסודות "החשודים ועם מסייעי הכנופיות".

לאור כל הדברים שנאמרו למעלה, אין ההיסטוריונים רשאים להסתמך על הקישור המלאכותי הזה כדי להצדיק את השמדת היהודים - תכליתו של היטלר בשטחים הסובייטיים, שבמידה רבה הצליח להגשימה.

⁷² *IMT*, vol. XXXVIII, Nuremberg Document L-221

⁷³ היהודים שנמלטו ליערות לפני שהחלו מעשי הטבח של ה"איימאצגרופן" מילאו תפקיד זעיר בלבד בהקמת יחידות הפרטיזנים תחת פיקוח סובייטי.

⁷⁴ *IMT*, vol. XXV, Nuremberg Document D-411

⁷⁵ *IMT*, vol. XX, pp. 698ff.

⁷⁶ ראה, למשל, פקודת-מבצע של מפקח משטרת-הביטחון והס"ד, שהיה מוצב ב"שטח העורפי-דרום", מסמך ירנברג NOKW-3453, Institut fuer Zeitgeschichte, Munich.

יש הטוענים שהשמדת היהודים התרחשה כחלק ממערכה נגד הפרטיזנים. ואם אמנם לא נשמרה "אמנת האג לגבי לוחמה ביבשה", הרי ניתן לתאר את העבירות האלה כ"פשעי מלחמה", דוגמת הפשעים שעשו הצדדים הלוחמים במסגרת מלחמתם. התירוץ שהשמדת היהודים הייתה חלק מן המאבק נגד הפרטיזנים, והשוואת מעשים אלה ל"פשעי מלחמה" אחרים, אין הדעת סובלתם ויש לדחותם. מעשי הרצח ההמוני ביהודים היו תוצאה ישירה של התורה הגזענית-האנטישמית הקיצונית של היטלר ושל הנציונל-סוציאליזם, תורה שיצרה "קיבעון דוגמטי" המשולב ב"תוקפנות פרנואידיית מתפרצת".⁷⁷ במשפטי נירנברג בשנים 1945/46 תואר הדבר כ"פשע נגד האנושות", אף כי דומה שהכינוי "פשע נגד המין האנושי" מדויק יותר לצורך זה. היטלר והימלר הצדיקו את הפשע כי חשבוהו לחלק מ"יעוד" היסטורי, וכמין יעוד דתי שחייבים היו להגשימו. היהודים לא נחשבו לבני-אדם שיש "להילחם" בהם, ולא ראו בהם מתנגדים או אויבים, במדים או בלעדיהם (דוגמת הפרטיזנים), המעורבים בדרך כלשהי בלוחמה נגד צבא הכיבוש הגרמני. ההיפך הוא הנכון: תחילה קיבלו היהודים את החיילים הגרמנים בזרועות פתוחות, כ"משחררים", כבמלחמת העולם הראשונה. יתר-על-כן, אף לא היה אפשר לראות ביהודים נציגים ספציפיים של "הצבא האדום", דוגמת הקומיסרים שנגדם הופנתה "פקודת הקומיסרים" הידועה לשמצה מ-6 ביוני 1941. כמו-כן, לא היה בסיס הגיוני לסברה שהם תומכים ייצוגיים של שיטת השלטון "האויב". דבר אחר לגמרי אירע: קבוצה גדולה של בני-אדם נבחרה בשרירות-לב והוכרזה ל"אויב קטלני" עוד לפני פרוץ המלחמה; בשרירות גמורה נידונו בני-אדם אלה להשמדה פיזית, על יסוד הדוקטרינה הגזענית-האידיאולוגית. משום כך אין להשוות את המאורע הזה, היחיד במינו, עם פשעי-מלחמה אחרים כלשהם, והוא חורג מתחום חוקי המלחמה הבינלאומיים המקובלים.

הרצח ההמוני של היהודים בשנים 1941-1944 בשטחי ברית-המועצות התפוסים בידי הגרמנים אינו מוטל בספק. בעיני ההיסטוריון אי אפשר לסתור את חומר הראיות המצוי ב-Ereignismeldungen UdSSR ובמקורות ראשוניים אחרים של הס"ס מן השנים 1944-1941, חומר המעיד על העובדה עצמה ומפרט את המספרים הקשורים בה. את "ההסבר" היחיד לפשעים ההמוניים הללו שבוצעו בפקודת היטלר והימלר יש לחפש במסגרת הדוקטרינה הגזענית-האידיאולוגית. כמו-כן, אין "סדקים" במקורות המתעדים את ההתבטאויות הכלליות הרבות של היטלר ושל הימלר, ובמקורות הנוגעים לפשע עצמו. הקשר שבין הדוקטרינה הגזענית-האידיאולוגית ובין מימושה הלכה למעשה אינו מוטל בספק. כך הוא הדבר גם אם

⁷⁷ ברושאט, עמ' 93-94.

איננו יודעים כמעט כיצד דן היטלר על הצעדים הללו עם הימלר והיידריך, שנשאו באחריות המוסרית למעשי החיסול, אשר בוצעו על-ידי משטרת הביטחון והס"ס- קומנדוס. באותה העת הרבו שניהם לבקר במפקדת הפירר.⁷⁸

ההצהרות הגלויות של היטלר על השמדת היהודים באירופה בנאומיו של היטלר ובהכרזותיו הפומביות בשנת 1942 ובתחילת 1943 הוא שב ומזכיר את "הנבואה" שהשמיע בנאומו ברייכסטאג ב-30 בינואר 1939. בדרך זו קיבלה "נבואתו" על "פתרון" בעיית היהודים את המשמעות שהתכוון "לדחוס" לראשו של כל אדם שהאזין לנאומיו או קרא את הכרזותיו. בנאומו לעם הגרמני לרגל השנה החדשה ב-1 בינואר 1942, דיבר היטלר על "המאבק המתנהל נגד הקשר היהודי הקפיטליסטי הבולשביקי שמקיף את העולם כולו":⁷⁹ "המפלצת הבולשביקית שאנשים אלה [צ'רצ'יל ורוזוולט - א"ה] רוצים להסגיר לידיה את אומות אירופה, תחתור בסופו של דבר תחתיים ותחת אומותיהם, ותמוטט אותם. אבל היהודי עצמו לא ישמיד את אומות אירופה אלא יהיה קרבן הקשר שקשר". ובנאומו ב"ארמון הספורט" בברלין ב-30 בינואר 1942, הוא מצהיר:

ברור לנו כי המלחמה תסתיים בהשמדת האומות האריות, אלא אם יעלמו היהודים מאירופה. כבר באחד בספטמבר הכרזתי ברייכסטאג הגרמני - ואני נמנע בדרך-כלל מנבואות טרם זמן - שמלחמה זו לא תסתיים כפי שסבורים היהודים, בהשמדת האומות האירופיות האריות. ההיפך הוא הנכון, בעקבות המלחמה תושמד היהדות עצמה. זו הפעם הראשונה יופעל החוק היהודי האמיתי, העתיק: "עין תחת עין, שן תחת שן!..." בוא תבוא השעה ואויב העולם, שלא היה מרושע כמוהו בכל הזמנים, יסיים את תפקידו למשך אלף שנה לפחות.⁸⁰ ביום השנה ה-22 לייסוד המפלגה - 24 בפברואר 1942 - כתב היטלר⁸¹ ב"שדר" ל"וותיקי הלוחמים":

...תתגשם נבואתי, שהמלחמה הזאת לא תחריב את האנושות הארית אלא תשמיד את היהודים כליל. זו תהיה התוצאה הסופית של המאבק הזה, ואחת היא כמה זמן יימשך ומה יביא בכנפיו. רק אז, עם הסרת הטפילים האלה, יזכה עולמנו המיוסר בתקופה ארוכה של הבנה בין האומות, וגם בשלום של אמת.

⁷⁸ שם, עמ' 79, 91. משטרת הביטחון, שהייתה האחראית הראשית, דאגה לטשטש עקבות בשיטתיות אחרי כל אקציה והשתמשה במינוח מטעה במסמכים. ואף-על-פי-כן, למרות השמדת התיקים הנוגעים לדבר, לא היה אפשר להסתיר את התהליך (הכחדת היהודים). ההסוואה זכתה להצלחה רבה יותר בתחום ההחלטות המרכזיות.

⁷⁹ דומארוס, עמ' 1821.

⁸⁰ שם, עמ' 1828 ואילך.

⁸¹ שם, עמ' 1844.

ב-30 בספטמבר 1942 אמר היטלר ב"ארמון הספורט":

בזמנים עברו צחקו יהודי גרמני לנבואתי. אינני יודע אם עדיין הם צוחקים או שמא נדם צחוקם בינתיים. אפילו בשעה זו, רשאי אני להצהיר שצחוקם יידום בכל מקום ומקום. וגם בנבואה הזאת יהיה הצדק אתי.⁸²

בנאומו בפני "ותיקי הלוחמים" במרתף-בירה (Lowenbraukeller) במינכן, ב-8 בנובמבר 1942, אמר היטלר:

אתם זוכרים את ישיבת הרייכסטאג שבה הכרזתי: אם מדמה היהדות בלבה שביכולתה לגרום למלחמה עולמית למען השמדת הגזעים האירופיים, לא תהיה התוצאה השמדת הגזעים האירופאיים אלא השמדת היהדות באירופה. תמיד צחקו לנבואותיי. מבין מי שצחקו לי אז, רבים מאוד אינם צוחקים עוד היום, ומי שעדיין צוחקים אולי יחדלו מצחוקם עוד רגע-קט. העולם כולו יבין ויתפוס זאת בהדרגה. אנו, הנציונל-סוציאליסטים, נדאג שהיהדות הבינלאומית תיחשף לעין כול בכל סכנתה השטנית.⁸³

בהכרזתו החגיגית ב"יום ייסוד המפלגה", ב-24 בפברואר 1943, חזר היטלר ואמר: "המאבק הזה לא יסתיים...כפי שהתכוונו, בהשמדת האנושות הארית, אלא בהכחדת היהדות באירופה".⁸⁴

אפשר, כמובן, לטעון שהצהרות פומביות אלה לא הייתה בהן כוונה של ממש, והן לא היו אלא ביטוי דמגוגי של אנטישמיות קיצונית שקבעה "לנקום בלי-רחם" ביהודים, בלא להורות על השמדתם למעשה.⁸⁵ אבל מתוך ידיעתנו על האירועים שהתרחשו בה-בשעה במזרח, ואחרי קריאת הערותיו של היטלר ב"שיחות השולחן" שלו, פרשנות שכזאת אין לקבלה. היטלר הרבה לחזור על האקסיומות הביולוגיות הישנות שלו, כגון דבריו מ-10 ביולי 1941: "בפוליטיקה אני דומה לרוברט קוך. הוא גילה את חיידק השחפת וסלל דרכים חדשות בפני מדע הרפואה. אני גיליתי שהיהודי הוא חיידק ויסוד מתסיס בריקבון החברתי".⁸⁶ גבלס רשם ביומנו⁸⁷ את תוכנה של שיחה ששוחח היטלר ב-18 באוגוסט 1941 במפקדתו ב"מאורת-הזאב" (Wolfsschanze) בפרוסיה המזרחית:

⁸² שם, עמ' 1920.

⁸³ שם, עמ' 1937.

⁸⁴ שם, עמ' 1992.

⁸⁵ ברושאט, עמ' 86.

⁸⁶ את רשימותיו של ו' קפנס (W. Koepfens) מביא ברושאט, עמ' 72, הערה 20.

⁸⁷ שם, עמ' 72.

בדבריו ברייכסטאג הביע הפירר את אמונתו שאם תצליח היהדות לעורר מלחמה, תוביל זו להשמדת היהודים. הפירר משוכנע שאמונתו זו זוכה עכשיו לאישור. בדרך מוזרה מאמתים האירועים המתרחשים בשבועות ובחודשים אלה את דבריו. היהודים במזרח נאלצים לשלם את החשבון...

בציניות מיוחדת התבטא היטלר ב"שיחות שולחן" ב-23 באוקטובר 1941, בנוכחות הימלר והיידריך:

התנבאתי בפני הרייכסטאג שאם לא תימנע המלחמה, יעלם היהודי מאירופה. הגזע הפושע הזה נושא על מצפונו שני מיליוני מתים ממלחמת העולם הראשונה, ועכשיו שוב מאות אלפים. שאיש לא יגיד: "אבל אנחנו לא יכולים לשלוח אותם אל הביצה!" ומי ידאג לאנשים שלנו? שמועת האימים, שאנחנו משמידים יהודים, נפוצה סביבנו, וטוב הדבר. הניסיון להקים מדינה יהודית ייכשל.⁸⁸

אחרי ביקור בגטו וילנה, ב-1 בנובמבר 1941, העלה גבלס את "רשמיו" על הכתב: אחרי טיול קצר נהיה המחזה איום ונורא. היהודים מצטופפים זה ליד זה, דמויות זוועה שלא נעים לראותן, ודאי שלא לנגוע בהן... דמויות זוועה ברחובות, רעבות ללחם, לא הייתי רוצה לפגוש בהן בלילה. היהודים הם כמו כנים על גבי האנושות בתת-התרבות. צריך להשמיד אותם בדרך כלשהי, שלא ישובו אל תפקידם כמענים וטרדנים.⁸⁹ וב"שיחת שולחן" אחרת שלו, ב-25 בינואר 1942, אמר היטלר בנוכחותם של הימלר ולאמרס:

צריך לעשות את זה במהירות, לא כדאי לעקור שן בהדרגה, כמה סנטימטרים מדי שלושה חודשים. השן נעקרת, והכאב נפסק. היהודי צריך להסתלק מאירופה, שאם לא כן לא נזכה לעולם להבנה כל-אירופית... אני אומר בפשטות, הוא חייב ללכת. אני לא אשם אם אגב כך הוא יתרסק. אני רואה רק דבר אחד: השמדה גמורה, אם לא יסתלקו מרצונם.⁹⁰ יומיים אחר כך (27 בינואר 1942), הוסיף ואמר: "היהודי חייב להסתלק מאירופה. מוטב שילכו לרוסיה. אין לי רחמים כלפי היהודים. הם יהיו תמיד היסוד המסית את האומות זו כנגד זו".⁹¹

כל הדברים הללו נאמרו לאחר ועידת ואנזה הידועה לשמצה, שהתקיימה ב-20 בינואר, ובה הודיע היידריך לנציגי רשויות השלטון הגרמני הנוגעות בדבר על "הפתרון הסופי"

⁸⁸ Werner Jochman (ed.), *Adolf Hitler, Monologe im Fuehrerhauptquartier 1941-1944*, Hamburg, 1980, p. 106 (להלן – יוכמאן).

⁸⁹ ברושאט, עמ' 87, הערה 33.

⁹⁰ יוכמאן, עמ' 228 ואילך.

⁹¹ שם, עמ' 241.

המתארגן באירופה הנתונה לשליטה גרמנית. שם נקבעו תפקידיהם וניתנה "הדחיפה" להשמדה פיזית של כל יהודי אירופה המרכזית והמערבית.

ב-14 בפברואר 1942 סיכם גבלס ביומנו ביקור אצל היטלר:

הפירר קבע שוב שהוא נחוש בדעתו לחסל את היהודים באירופה כולה. אין מקום לדחפים גשניים. היהודים עצמם אשמים באסון שהוא מנת חלקם עכשיו, הם יחוו את חורבנם עם כל אויבינו. עלינו להחיש תהליך זה בקור-רוח ובלי התחשבות. כך נעשה שירות שאין ערוך לו לאנושות שסבלה והתענתה אלפי שנים...⁹²

היטלר שוחח בגלוי על השמדת יהודי אירופה עם כמה פוליטיקאים ודיפלומטים זרים, משום שהיה מעונין להכליל את יהודי כל ארצות אירופה בתהליך ההשמדה. ב-21 ביולי 1941, אמר לשר ההגנה הקרואטי, קוואטרניק (Kvaternik): "אם תחליט אפילו ארץ אחת, מסיבה כלשהי, להניח למשפחה יהודית אחת ויחידה לחיות בשלום, יהיה הדבר למוקד חדש של חיידיקי ריקבון...אם לא יהיו יהודים באירופה, לא תופרע שוב אחדות האומות האירופיות".⁹³

היטלר הוסיף לדבר על מדגסקר או סיביר כעל יעדי הגירה אפשריים ליהודים המגורשים מאירופה, בשעה שהאיינזצגרופן כבר החלו ברצח המוני היהודים בברית-המועצות. אבל באפריל 1943 אמר היטלר דברים מפורשים לגמרי למנהיג רומניה, המרשל אנטונסקו (Antonescu), ולעוצר הונגריה, האדמירל הורטי (Horathy):

היהודים הם בעלי-הברית הטבעיים של הבולשביזם, והם מועמדים לתפוס את מקום אנשי האינטליגנציה שלנו, שיירצחו במהלך הבולשיביזציה. על כן דעתו היא - שלא כדעתו של המרשל אנטונסקו - כי הגישה הקיצונית ביותר כלפי היהודים היא הטובה ביותר. הוא מעדיף קרב מכריע, כמו בסאלאמיס (Salamis), על פני היתקלות שאין בה הכרעה; על כן הוא מעדיף לשרוף את כל גשריו מאחריו, שהרי השנאה היהודית אין לה שיעור. גרמניה היא אומה מאוחדת שאין בה אופוזיציה, בגלל הרחקת היהודים... כמובן, אין דרך לשוב ממהלך שכזה.⁹⁴

ב-16 באפריל 1943 אמר היטלר להורטי:

גרמניה התעצמה מן הבחינה המוסרית משום שיהודים סולקו. בתוך זמן מועט ייעלם אחרון היהודים. אין עכשיו מקום בגרמניה לבעיות שגרמו היהודים בשנת 1918. אם לא יגורשו היהודים הם ישובו ויהרסו את הכלכלה, את מערכת המטבע, את המוסר... אסור לחשוש מצעדים נגד היהודים. הונגריה לא ניהלה מדיניות אנטישמית, ובכל זאת קיבלה את בלה קון

⁹² Louis P. Lochner (ed.), *Goebbels Tagebuecher 1942/43*, Zurich, 1948, pp. 89f.

⁹³ *Akten zur deutschen auswaertigen Politik 1928-1945*, Series D, vol. XIII, Goettingen, 1970, Anhang III, p. 838

⁹⁴ Andreas Hillgruber (ed.), *Staatsmaenner und Diplomaten bei Hitler*, Zweiter Teil: 1942-1944, Frankfurt/M, 1970, p. 233

(Kuhn). פולין והמדינות הבלטיות אף הן לא ניהלו מדיניות אנטישמית, ואף-על-פי-כן השתלטו עליהן הבולשיביסטים היהודים. מכאן שאם ממילא עתידים להתנסות בצדדים הלא נעימים של מאבק, אין להסס אלא יש לפתוח במאבק נמרץ נגד היהודים. אסור להירתע בשום פנים, וכל מי שמאמין בפשרות בשאלה הזאת טעות בידו. מלבד זאת, מדוע לטפל ביהודים בכפפות משי? ככלות הכול, הם שהציתו את אש מלחמת-העולם, והם האחראים למיליונים שנפלו חלל. אחר-כך הם חוללו מהפכה, ושוב גרמו לנזק בל-ישוער. היהודים אחראים גם למלחמה הנוכחית ולצורות שהיא לובשת...⁹⁵

על הדרישה להגביר את הצעדים האנטישמיים בהונגריה השיב הורטי,⁹⁶ כי הוא נקט נגד היהודים את כל הצעדים שאפשר לנקוט על-פי הצדק והיושר, אבל הלוא אי אפשר לרצוח אותם או ליטול מהם את חייהם. בדברי תגובתו נסוג היטלר כדרכו ואמר "שהדבר אינו נחוץ, שהונגריה יכולה לשכן את היהודים במחנות ריכוז". אשר ל"דיבורים על רצח היהודים, הוא חייב...לקבוע שהיהודי הוא לבדו אשם ברצח - הוא המסית למלחמות ובגללו מכון הנשק במלחמה הזאת כנגד אזרחים, נשים וילדים". משהעיר הורטי כי "הוא מתבייש להודות ששיגר 36,000 יהודים אל החזית במסגרת גדודי-עבודה, ומרביתם נהרגו מן הסתם במהלך התקדמות הרוסים", השיב היטלר ש"אל לו להתבייש; היהודים הם שהציתו את אש המלחמה ולפיכך אין צורך לרחם עליהם אף אם היו תוצאות המלחמה חמורות לגביהם".

למחרת היום חזר הורטי על שאלתו, "מה עליו לעשות ביהודים, אחרי ששלל מהם, פחות או יותר, את מקורות פרנסתם - להרוג אותם ודאי שלא יוכל".⁹⁷ ריבנטרופ השיב כי "יש להשמיד את היהודים או לשלוח אותם למחנות ריכוז. אין אפשרות אחרת". והיטלר השלים את דבריו:

על אף כל החששות...שהושמעו באוזניו שוב ושוב בגרמניה, הכול נמשך כסדרו, גם בלי היהודים. בכל מקום שהניחו את היהודים לנפשם, כפולין למשל, התנסתה האוכלוסייה באומללות ובשחיתות-מידות אכזרית. הם טפילים במלוא מובן המלה. הדבר בא על תיקונו בפולין בדרך הקיצונית ביותר. כשהיהודים שם מסרבים לעבוד, יורים בהם. כשאין ביכולתם לעבוד, עליהם למות. יש לנהוג בהם כבחיידקי שחפת שעלולים להדביק במחלת גוף בריא. אין זו אכזריות, אם זוכרים שלעתים חובה עלינו להרוג אף יצורים חפים מפשע, דוגמת ארנבות או איילות, כדי למנוע נזקים. מדוע עלינו להתחשב יותר בחיות האלה, שרצו להביא עלינו את הבולשביזם? אומות שאינן מגינות על עצמן מפני היהודים, גורלן נחרץ.

⁹⁵ שם, עמ' 240.

⁹⁶ שם, עמ' 245 ואילך.

⁹⁷ שם, עמ' 256.

שנה לאחר מכן, בוויכוח עם חבר מועצת העוצרות של בולגריה ב-16 במארס 1944, אמר היטלר כי תכופות טענו כנגדו, שהיהודים היו לאויביו המרים משום שפעל נגדם בלא כל התחשבות. תשובתו היא שהיהודים היו נעשים אויביו ואויבי גרמניה בלא-הכי, אבל מכיוון שהיו מוקד פנימי של סיכון למורל חיסל אותם וכך נפטר מהם לגמרי.⁹⁸

בשיחתו עם ראש ממשלת הונגריה, סטויאי (Sztojay) ב-7 ביוני 1944, חזר היטלר על ההצהרה שהצהיר ברייכסטאג ב-30 בינואר 1939, ש"אם יתחילו היהודים במלחמה, הם שיושמדו ולא אנחנו... לו ניצח הגזע היהודי, היו עשרים מיליוני גרמנים, לפחות, מושמדים, ומיליונים רבים היו גוועים ברעב".⁹⁹

דברי היטלר, הימלר וגבלס, המיועדים לחוגים סגורים, על הרצח ההמוני של היהודים הימלר והיטלר דיברו בלא כחל ושרק באוזני מנהיגי המפלגה והס"ס ובפני מפקדי צבא בכירים - ועל אחת כמה וכמה שעשו כן בשעת שיחה ביניהם לבין עצמם. בנאום למפקדי הס"ס הכריז הימלר ב-24 באפריל 1943:

היינו הראשונים להגיב במעשים על בעיית הגזע. כשאמרנו "בעיית הגזע" לא התכוונו, כמובן, לאנטישמיות. האנטישמיות אינה אלא סילוק כנים - אין זו שאלה אידיאולוגית אלא עניין של היגיינה. לכן האנטישמיות איננה בעיה אידיאולוגית אלא עניין של היגיינה, שיסתיים במהרה. כמעט גמרנו לסלק את הכנים, נותרו אולי עשרים אלף כנים, ואז יבוא הקץ לדבר הזה בגרמניה כולה.¹⁰⁰

ב-13 במאי 1943 סיכם גבלס ביומנו את דעותיו של היטלר: "אין ברירה לאומות המודרניות... אלא להשמיד את היהודים... הפירר משוכנע שהיהדות העולמית עומדת על סף מפלטה ההיסטורית... האומות שהיו הראשונות להכיר את אופיו האמיתי של היהודי והיו הראשונות להילחם נגדו, ינחלו את שלטונו בעולם".¹⁰¹

כשקיבל היטלר דוח מהימלר¹⁰² ב-19 ביולי 1943, הוא ביקש ממנו "לבצע פינוי רדיקלי של היהודים תוך שלושה-ארבעה חודשים, למרות אי-השקט שיתעורר בשל כך".

⁹⁸ שם, עמ' 379.

⁹⁹ שם, עמ' 474.

¹⁰⁰ Bradley F. Smith & Agnes F. Peterson (eds.), *Heinrich Himmler. Geheimreden 1933 bis 1945 und andere Ansprachen*, Frankfurt/M-Berlin-Vienna, 1974, pp. 200f. (להלן - סמית ופיטרסון).

¹⁰¹ ברשאט, עמ' 771, הערה 68.

¹⁰² רשימה של הימלר מיוני 1943 (Bundesarchiv Koblenz) כפי שהובאה בקראוסניק ווילהלם, *Anatomie des SS-Staates*, עמ' 447.

כשדיבר בפני כמה גנרלים של הס"ס בעיר פוזן (Posen) ב-4 באוקטובר 1943,¹⁰³ אמר הימלר: "מי שהשתתפו בהרג ההמוני של היהודים שמרו על הגינותם, חוץ ממקרים חריגים של גילויי חולשה אנושית". הוא תיאר את "פינוי היהודים, השמדת העם היהודי" כ"תפקיד הקשה ביותר". כך השתמש הימלר בתואר "פינוי", שחיפה על ההשמדה. "רובכם יודעים מה פירוש הדבר כשמאה גוויות מונחות זו ליד זו, כשיש חמות מאות מהן או אלף, להתנסות בזאת... זהו דף של זוהר בתולדותינו, שאינו כתוב ולא ייכתב לעולם..."

ב-6 באוקטובר 1943, בנאום שנשא לפני בכירי המפלגה (בעלי התפקידים

Gauleiter ו-Reichleiter), אמר הימלר:

"קל לבטא את המשפט: יש להשמיד את היהודים - אין הוא ארוך... אבל מי שמוטל עליו לעשות זאת, בעיניו זהו התפקיד הקשה והתובעני מכולם... היה עלינו להתמודד עם השאלה: מה יהיה על הנשים והילדים? החלטתי למצוא פתרון חד-משמעי. סברתי שאינני רשאי להשמיד את הגברים - כלומר להרוג אותם או להניח לאחרים להרוג אותם - ולהניח לילדים להמשיך ולחיות, כדי שיקחו נקם בבנינו ובנכדינו. זה היה התפקיד הקשה מכול שמילא הארגון הזה מימיו. המעשה נעשה... אולי בעתיד הרחוק נוכל להרהר אם נספר לעם הגרמני יותר ממה שידוע לו כעת. לדעתי, מוטב שאנחנו, שעשינו זאת למען עמנו, ונטלנו את האחריות על שכמנו (אחריות למעשה, לא לרעיון), ניקח את הסוד הזה עמנו אל הקבר."¹⁰⁴

ב-24 במאי 1944, בנאום לפני כמה גנרלים¹⁰⁵ בזונטהופן (Sonthofen) אמר הימלר:

בעיה אחרת, שהייתה מכרעת לביטחון הפנים ברייך ובאירופה, הייתה בעיית היהודים. היא נפתרה כפי שנצטוונו, על-פי תפיסתנו הלאומית (מחיאות כפיים)¹⁰⁶... לא הרגשתי שאני רשאי - מדובר בנשים ובילדים היהודים - להניח לילדים לגדול כנוקמים, שיהרגו בבוא הזמן את אבותינו¹⁰⁷... וכנדינו... כך נפתרה הבעיה בלא פשרות... בדבר אחד אני משוכנע: הייתי חושש לחזית שבנינו במזרח, בגנרל-גוברנמן, לולא פתרנו את בעיית היהודים שם, לא עמדו עדיין על תילם הגטו של לובלין או הגטו הענקי של ורשה, ובו חצי מיליון איש.¹⁰⁸

¹⁰³ *IMT*, vol. XXIX, Nuremberg Document, PS-1919, p. 145

¹⁰⁴ סמית ופיטרסון, עמ' 169.

¹⁰⁵ שם, עמ' 203.

¹⁰⁶ הקלטה; יש להשוות עם סמית ופיטרסון, עמ' 305.

¹⁰⁷ המלה מופיעה בטקסט; נראה שטעות והכוונה ל"בנים" (Soehne).

¹⁰⁸ נאום דומה הושמע שוב באוזני הגנרלים בזונטהופן ב-21 ביוני 1944. תמציתו מובאת בספר בעריכת סמית ופיטרסון, עמ' 203 ואילך.

יומיים לאחר מכן, ב-26 במאי 1944, חזר הימלר על הדברים הללו, בעת שדיבר לפני קציני צבא בכירים:

דחקתי ללא רחמים את היהדות מעמדותיה... כך סילקתי את הזרז הכימי האחרון מקרב ההמונים. על-ידי הרחקת היהודי מנעתי כל אפשרות שיתהוו בגרמניה גרעין מהפכני או מוקד של חיידיקים. אפשר, כמובן, לומר לי: "כן, אבל לא יכולת לפתור זאת בדרך פשוטה יותר, או אולי לא פשוטה יותר אלא אנושית יותר?"¹⁰⁹

גם בשעה שלא היה אפשר להתעלם מבוא האסון הסופי על "הרייך השלישי", הוסיפו גבלס והיטלר לחזור על נאומי השנאה האנטישמיים שלהם. ב-21 בינואר 1945 כתב גבלס בשבועון Das Reich: "לו ניצחו היהודים במלחמה הייתה האנושות שוקעת לתוך חושך נצחי וחוזרת אל עידן קדמון של פרימיטיביות ואדישות".¹¹⁰ וב-14 במארס 1945 כתב גבלס ביומנו: "צריך להרוג את היהודים כמו עכברושים ברגע שהכוח בידינו. תודה לאל שעשינו זאת ביסודיות בגרמניה. אני מקווה שהעולם ילך בעקבותינו".¹¹¹

בשיחה האחרונה, שנרשמה על-ידי מרטין בורמן, מ-2 באפריל 1945, אמר היטלר: "בעולם שמזדהם והולך מבחינה מוסרית בגלל הרעל היהודי, תגבר בסופו של דבר האומה המחוסנת מפני הרעל הזה. לפי ההשקפה הזאת יזכה הנציונל-סוציאליזם בהכרת-תודה נצחית על שהשמיד את היהודים בגרמניה ובאירופה המרכזית".¹¹² יום אחד קודם שאיבד את עצמו לדעת, ב-29 באפריל 1945, שבוע לפני כניעתו הסופית של "הרייך השלישי", חתם היטלר את "הצוואה הפוליטית" שלו בדרישה הזאת:¹¹³ "ויותר מכול, אני מחייב את מנהיגי האומה ואת תומכיהם לשמור בקפדנות על חוקי הגזע ולהתנגד בלא-רחם למרעילי העמים בעולם, ליהדות הבינלאומית".

מקור: יד ושם קובץ מחקרים, יז-יח, 1987. עמ' 171-195.

¹⁰⁹ ברושט, עמ' 94, 95, הערה 69.

¹¹⁰ השבועון Das Reich, מ-21 בינואר 1941. מובא מ-Walter Hegemann, *Publizistik im*

¹¹¹ Joseph Goebbels, *Tagebuecher* 1945. Die letzten Aufzeichnungen, Hamburg, 1977, p.223

¹¹² הצוואה הפוליטית של היטלר. *Die Bormann-Diktate von Februar und April 1945*, Hamburg 1981, p.122

¹¹³ דומארוס, עמ' 2239.

